

CARTE: "Fii bun până la moarte" de Móricz Zsigmond

Scris de Horia Picu

Duminică, 18 Noiembrie 2012 07:12 - Ultima actualizare Duminică, 18 Noiembrie 2012 10:44

Romanul lui Móricz e unul de mare profunzime sufletească, o excepțională punere în evidență a frământărilor prin care trece un copil de 12 ani, neînțeleș de colegi, neocrotit de cei mari, chiar judecat greșit de profesori și de rude. E un roman trist, din categoria celor care îți spun ceva și după ce ai terminat de citit ultimul cuvânt scris. Nyilas Mihály studiază la un colegiu în Debrecen, ajutat de bunul său unchi Géza, care-i spune:

"Aș fi tare mâhnit să aflu că înveți numai pentru că trebuie să știi carte și nu pentru frumusețea și bucuria învățării."

Móricz Zsigmond face din micul elev de clasa a II-a de liceu un personaj pe care-l îndrăgește oricine citește romanul. E plin de zel, vrea să facă impresie bună, e altruist, e timid, e uituc...În Grădina Botanică din Debrecen, unde mergea adeseori ca să poată învăța în liniște, își pierde pălăria. Se întoarce după ea, dar deja porțile Grădinii fuseseră închise:

„Disperat, se agăță cu mâinile de zăbrelele de fier, lungi până la pământ, și privi înăuntru cu inima strânsă. Rămase acolo mult timp, cu fața scaldată în lacrimi, sub mânerul negru, de fier, al clopoțelului. Ar fi fost de ajuns să tragă o dată de el, ca să vină cineva să-i deschidă. Dar n-a îndrăznit să o facă.”

Băiat dornic de a ști cât mai mult, Misi își cumpără cărți cu banii primiți de la părinți. Din librărie, *„Luă cartea și-o zbughi zorit ca un cățel căruia i s-a aruncat o bucățică grasă. Când capătă un os, îl roade el și sub masă, dar când i se dă ceva bun o ia la fugă, de frică să nu bage de seamă stăpânul că a făcut o greșeală și să i-o ia înapoi...”*

CARTE: "Fii bun până la moarte" de Móricz Zsigmond

Scris de Horia Picu

Duminică, 18 Noiembrie 2012 07:12 - Ultima actualizare Duminică, 18 Noiembrie 2012 10:44

Cu alt prilej, își face o carte dintr-o minge facută din coperți de piele cusute . Misi redă destinația inițială a coperților de piele, între care acum stăteau pagini albe de hârtie, gata de a fi scrise.

„Cum își mai mângâia el acum cărticica lui cea nouă, cu scoarțe de piele netedă, gălbuie! De fiecare dată când o lua în mână, o lustruia grijuliu cu mâneca, pentru că mai avea, sărmana, răni și urme de pământ de pe vremea când fusese minge...”

Misi e tare mândru de colegiul în care studiază.

„El ajunsese să fie la fel de mândru ca și ceilalți din Debrecen și credea cu tărie că alt colegiu ca al lor nu se mai află pe lume.”

Romanul „Fii bun până la moarte” e valoros și prin particularitățile învățământului din perioada sfârșitului secolului al XIX-lea semnalate de autor. De exemplu, interesant mi s-a părut faptul că pe-atunci nota cea mai mică la școală era 5, iar nota cea mai mare 1! Azi, un astfel de sistem de notare în catalogul școlar ni se pare stranie...

Așa cum am mai spus, Nyilas Mihály stă la internatul colegiului, într-o cameră cu un coleg de vârsta lui și cu alții mai mari. Rigorile de politețe ale timpului cereau ca orice adresare a celor mici către cei mari să înceapă cu „domnule”.

Misi, când voia să-și dea frâu liber sentimentelor, se retrăgea în Grădina Botanică. Primește o scrisoare de la mama lui și

„...o citi în tihnă abia în Grădina Botanică , fiindcă acolo era de obicei puțină lume. Plânse ca un miel, ascuns în tufele de liliac, și după ce se sătură de plâns, porni în grabă spre școală, că începeau orele de după-amiază.”

Băiatul acesta sensibil plângea de fiecare dată când primea o scrisoare de la mama lui.

„...și de data asta plânse când primi scrisoarea de la mamă-sa: ca întotdeauna, cum dădea cu ochii de slova ei, i se strângea inima de nu mai știa nici el ce se întâmplă cu sufletul lui.”

Spuneam că Nyilas Mihály e altruist. Citește în fiecare seară unui orb ziarul, contra a câțiva bănuți. Banii câștigați astfel intenționează să-i folosească cu chibzuință, știind faptul că părinții săi o duc de azi pe mâine. Bătrânul orb

„Era voinic și umplea tot jilțul pe care-și odihnea mâna moale, trandafirie. Obrazu-i proaspăt ras, plesnind de sănătate, era foarte senin și foarte plăcut și pe buze îi flutura neîncetat un zâmbet.”

Misi merge în vizită la un coleg și se simte stânjenit acolo de starea materială bună pe care o vede la tot pasul. Cuvântul care-i ieșea din gură trebuia respectat, în orice condiții. Invitat să

CARTE: "Fii bun până la moarte" de Móricz Zsigmond

Scris de Horia Picu

Duminică, 18 Noiembrie 2012 07:12 - Ultima actualizare Duminică, 18 Noiembrie 2012 10:44

mai ia o prăjitură, spune nu, deși tare mult i-ar fi plăcut încă una...

„Cu el nu era de glumit! Dacă apuca o dată să-l ia pe „nu” în brațe, apoi „nu” rămânea până la urmă.”

Scriitorul reușește să redea cu multă măiestrie literară momentul când Mihály, ca toți băieții care trec de la copilărie spre adolescență, sunt interesați de fete.

„Deodată îi răsări în minte chipul fetiței cu păr bălai și ochi cenușii, și Misi o tuli la fugă iepurește, fără să știe nici el încotro...”

Eroul romanului, fiind foarte bun la învățătură, e solicitat să facă lecții cu un coleg acasă la acesta. În camera unde își făceau lecțiile, vine și sora elevului-problemă. Încet-încet, simpatia lui Misi pentru fată crește... Tot la aceste meditații pe care le dădea, elevul premiant se descoperă pe el însuși. Înțelege rostul învățării: într-o zi va ajunge om mare, om serios, *„dar pentru asta trebuia să învețe ablativul absolut.[...] ca să pornească agale spre birou, îmbrăcat în haine negre...”*

Misi ajunge la asemenea gânduri pentru viitorul lui, ascultând ce spunea sora mai mare a elevului pe care-l medita:

„Trebuie să învețe!...El e băiat...Pentru el învățătura e totul. Numai prin ea va căpăta slujbă, numai prin ea își va asigura pâinea și viitorul...”

Societatea omenească s-a schimbat atât de puțin în ultima sută de ani... Tot sora cea mare spune despre :

„ O fată, cu cât învață mai mult, cu atât e răul mai mare, fiindcă îi cresc doar pretențiile și-atâta tot! Altfel nu poate să facă nimic...”

Móricz Zsigmond ne oferă în roman și o scurtă lecție de antropologie fizică despre oamenii din Debrecen din *acel timp*:

„ ...la Debrecen era țara oamenilor bondoci, voioși, zâmbitori și cu mustața pomădată”

Citind romanul, s-a întâmplat să mă gândesc de câteva ori la faptul că înțelepciunea populară e aceeași, diferă doar exprimarea. La noi se spune: „Bătaia e ruptă din Rai”

CARTE: "Fii bun până la moarte" de Móricz Zsigmond

Scris de Horia Picu

Duminică, 18 Noiembrie 2012 07:12 - Ultima actualizare Duminică, 18 Noiembrie 2012 10:44

În romanul lui Móricz, fata cea mare a familiei Dorogi îi spune tatălui despre cum ar trebui să-l „educ” pe colegul lui Misi pentru a învăța acel lucru atât de necesar pentru un băiat, carte: *„Cine nu-i bătut de mic, n-ajunge om niciodată.”*

Viitorul colegului lui Misi e luminos. După cum se vede, hopul cel mare al vieții îl reprezintă terminarea liceului!

„O fată poate să atingă stelele cu mintea, dar tot slugă rămâne! Acesta însă, dacă om izbuti să-l împingem până la universitate, ajunge îndată din nou Doroghy!”

Am aflat că „Dorogi” sau „Doroghy” se pronunță la fel (Doroghi). Dar numele scris cu „h” și cu „y” e o dovadă de noblețe, de importanță, de familie deosebit de importantă...

Plecat de la familia Dorogi, Nyilas Mihály se gândește să treacă pe la familia Török, unde a stat în gazdă și s-a simțit foarte bine mereu.

„Aici nu avea nimeni necazuri, aici se simțea iubit, aici toate erau ca mai-nainte, o mobilă nu se schimbasesc! Oamenii din casa asta erau fericiți și buni.”

La școală, în acest timp, succesele la învățătură obținute de Misi sunt ceva obișnuit. Nu avea decât note de 1 (reamintesc, cea mai mare notă pe-atunci) și încă ceva de subliniat, stătea în prima bancă, bancă rezervată celor mai merituoși elevi.

În camera de la internatul gimnaziului unde învăța, Mihály ascultă într-o seară o lecție de geografie și de istorie ținută de unul dintre colegii cei mai mari, „domnul” Nagy. Am mai spus că elevii cei mai mari erau „domnul” X sau „domnul” Y. Lecția de istorie sublinia, printre altele, că *„Noi n-am avut niciodată timp să discutăm chestiuni științifice, fiindcă a trebuit să purtăm războaie cu turcii, cu tătarii, cu nemții... E adevărat că popoarele balcanice au avut o soartă și mai rea... fiindcă au trăit veșnic sub ocupație. Pe seama sârbilor, bulgarilor, dalmaților și românilor se alcătui ienicerimea. Din cinci în cinci ani turcii le răpeau copiii pentru a-i face ieniceri! Turcii de baștină n-aveau voie să se facă ieniceri! Până și funcționarii de stat erau tot din neamurile balcanice. Chiar și printre marii viziri puțini erau turci sadea!”*

Și acum urmează câteva cuvinte spuse de domnul Nagy care sunt perfect valabile și azi, pentru oricine vrea să învețe ceva din cărți:

„Ce se va întâmpla însă în viitor?... Un lucru este sigur, că numai cu meritele trecutului n-o să ne menținem nici țara... nici neamul. Lumea trebuie să tragă un folos de pe urma noastră. Care o fi folosul acela, nu știu, dar firește frumos ar fi dacă fiecare maghiar s-ar distinge și ar face lucruri folositoare întregii omeniri...”

CARTE: "Fii bun până la moarte" de Móricz Zsigmond

Scris de Horia Picu

Duminică, 18 Noiembrie 2012 07:12 - Ultima actualizare Duminică, 18 Noiembrie 2012 10:44

Revenind la firul povestirii, Misi cumpără un bilet de loterie împreună cu domnul orb căruia îi citea, dar pierde biletul. El și alți doi colegi fac un Comitet de cercetare a împrejurărilor în care s-a pierdut biletul. E a doua oară în „Fii bun până la moarte” când Móricz Zsigmond dă dovadă că stăpânește și umorul în textul pe care ni-l propune pentru citit. În primul caz de umor al cărții e vorba de confuzia pe care o fac colegii de cameră ai lui Misi între ceva cremă de uns pe pâine cu o cremă pentru uns pantofii. Confuzia merge până la mâncarea cu mare poftă a cremei de pantofi!

Modul cum colegii de încredere ai lui Misi își împart responsabilitățile în Comitetul de care am amintit e altă dovadă de umor pe care-l are autorul. Secretar trebuie să fie Misi, pentru că el știe ...secretul. Altul e bun de notar, ca să...

„noteze ce fac alții”

Viața lui Misi continuă pe două planuri mari, școlar și sentimental. Pentru ultimul, Bella, sora colegului pe care-l pregătea, e “de vină”...

“Când Bella a aprins lampa, Misi văzu la scăpărarea chibritului că fata are o față visătoare, blândă, cu totul neobișnuită...Acum era blândă și drăgăstoasă, și el nu mai simțise pe nimeni, niciodată, atât de aproape de sufletul lui. Doar pe maică-sa...Fericirea ce-l năpădi îl făcu să uite într-o clipă tot ce era urât și rău în viață.”

Din cărți – am spus asta mereu și o voi face mereu - putem afla lucruri atât de interesante și de diverse...De exemplu, putem afla cum era moda la băieți pe la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Mihály e invidios pe un coleg:

“ Ah, de-ar avea și el o pereche de pantaloni eleganți, ca a lui Orczy, scurți și încheiați cu nasturi sub genunchi! Ori pantaloni lungi, ca ai lui Gimesi! Pantaloni lungi, cum poartă oamenii mari!”

Într-adevăr, a fost o perioadă mare de timp când costumele de haine ale băieților aveau, invariabil, pantalonii scurtați până la genunchi.

Tânărul erou al romanului începe să-și dea seama de ceva...

„Se întreba de ce nu l-o fi iubind nimeni...Toți băieții erau veseli și mulțumiți. De ce nu-l iubeau oare? El și-ar fi dat și viața pentru un zâmbet, dac-ar fi venit careva și i-ar fi întins mâna râzând!...] Izbucni în plâns și plânse până ce-și veni iar în fire.”

Niște neînțelegeri legate de școală fac să fie pedepsit pe nedrept elevul Nylas. Închis în imensa clădire a colegiului, Misi visează că va veni o vreme când va ajunge om important, va purta o

CARTE: "Fii bun până la moarte" de Móricz Zsigmond

Scris de Horia Picu

Duminică, 18 Noiembrie 2012 07:12 - Ultima actualizare Duminică, 18 Noiembrie 2012 10:44

barbă lungă,
„ca a lui Széchenyi, așa cum văzuse el într-un tablou.”

Oamenii, atunci îi vor cere protecția , iar el,
„îi va ajuta și nu le va aminti niciodată cât de urât s-au purtat cu el.”

Foarte mândru, în loc să ceară scuze profesorilor pentru o vină care nu era a lui, Misi preferă să plece din colegiu.

Dezgustat de lumea în care trăia, Misi refuză să reînceapă cursurile, deși nevinovăția sa în legătură cu biletul de loterie a fost dovedită. Domnul Török, gazda la care a stat cândva, e cel care i-a luat biletul ...Adevărul iese la iveală prea târziu pentru dragul Misi...El mai are doar o singură dorință. Să-i învețe pe ceilalți ceva:

„Doar atât aș vrea să-i învăț: să fii bun ...să fii bun...să fii bun până la moarte...”

Nyilas Mihály reușește să fie...Moartea vine prea repede pentru el, dar nimeni nu scapă, nu-i așa? Iar „să fii bun până la moarte” e un îndemn la care mi-e imposibil să comentez ceva... Sunt șase cuvinte care spun TOT!